

оригінальні зразки Стусівської пісні з розлогими асоціативними рядами, серед яких час від часу з'являються народнопоетичні образи-символи весняних струмків, далеких світів, журби, лелеки, яблуневого цвіту, за якими поет тужить із своєї тюремної неволі.

В. Стус часто вводить у свої твори міфологеми, нав'язані давньою українською літературою, українським фольклором, творами Тараса Шевченка, Михайла Коцюбинського, Лесі Українки, та іншими українськими письменниками. У його віршах велика кількість міфологем з античної літератури та християнської міфології. В основному це образи Бога, Богородиці, Вельзевула, Венери, Ереба, Ірода, Лети, Марса, Музи, Пана-Господа, Парки, Стікса, Тиверіана, Фенікса, Харона, Христа та інші. З української міфології поет використовує образи Белеса, Мари, Перуна, Сварога, Ярила, дива, відьом, лісовика, мавки, потерчат, татя.

Поет вільно оперує багатством українського фольклору, засобами віршування, створюючи багато яскравих і неповторних поетичних асоціацій. Поетичний геній В. Стуса оригінальний, він нічого не запозичує, не повторює з раніше створеного і сказаного, але пропускає крізь призму свого світосприйняття найкоштовніші здобутки світової літератури та культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лотман Ю. Литература и мифы. В кн. : Мифы народов мира : энцикл. : в 2 т. Т. 2 / под ред. А. Токарева. Изд. 2-е. Москва : Большая российская энциклопедия, 2003. С. 58.
2. Стус В. Дорога болю : поезії. Київ : Рад. письм., 1990. 222 с.
3. Стус В. Зимові дерева. Брюссель : Література і мистецтво, 1970. 207 с.
4. Стус В. Час творчості / Dichtensezeit / Післямова Стуса Д. В. Київ : Дніпро, 2005. 704 с.

Дудник Н. В.
(м. Вінниця)

МОТИВ СТУСОВОГО «САМОМОБОЮНАПОВНЕННЯ» В ДИТЯЧІЙ КНИЗІ ТАНІ СТУС «ДЕ ОЙРА?»

«...бо жити – то не є долання меж,
а навикання і самособоюнаповнення...»
В. Стус

У цій доповіді за мету поставлено дослідити поетику дитячої книги Тані Стус «Де Ойра?» через мотив Стусового «самособоюнаповнення».

Кожна епоха пропонує читачеві свої твори, завжди створюючи актуальну саме для того часу літературну позицію. Попередні епохи переважно пропонували дітям інтенціонально найкращі взірці поведінки в школі, вдома, в суспільстві. Проте час не стоїть на місці, і діти також змінюються. Навряд чи сучасного читача вдасться зацікавити «Маленьким Катехизмом» Мартіна Лютера (1529) чи романом Гримальсгаузена «Проксімум і Люмпіда» (1672), – творами, які формували тогочасну освічену людину.

Сучасні діти потребують нових книжок, котрі були б близькі їм за тематикою та стилем, тому література ХХІ століття швидко реагує на зміни, що відбуваються в суспільстві, однак вона ще дуже молода і «недосвідчена». Сьогодні з'являється багато молодих авторів, котрі лише починають свою письменницьку діяльність. Інші – просто змінюють напрямок своєї творчості, і після серйозних дорослих романів беруться за дитячу книжку. А є дитячі письменники, які «виховали» себе через любов до дітей, пишучи лише для них. Такою письменницею і є Таня Стус (Щербаченко).

Зовсім нещодавно, у 2017 році вийшла нова дитяча книга Тані Стус, котра захопила дитячі душі в прямому значенні цього слова – «Де Ойра?». Це невеличка книжка-картинка прямо адресована дітям, однак може подарувати справжню насолоду та відкрити прекрасні глибокі почуття у будь-якого дорослого. За короткий час свого «життя» книга встигла отримати перемогу в конкурсі «Еспресо. Вибір читачів». Експерти книжкової премії визнали: *«Це глибока література, родинна книжка про самособоюнаповнення. Про те, як важливо людині отримувати енергію і звідки її брати. Це дуже доступно пояснено через текст і через зображення, які намалювала Надія Кушнір. Все це прекрасно подалося. Мені здається така книжка має бути в кожному домі».*

Книга заслужила любов читачів і знайшла своїх шанувальників як серед дітей, так і дорослих. На сторінках мережі Інтернет можна знайти безліч відгуків, рецензій як від пересічних читачів, так і від фахових критиків-літературознавців. Багато дослідників пишуть про введення до дитячої книги мотиву «самособоюнаповнення».

За сюжетом знайомимось із дівчинкою Орисею, котра живе з батьками і песиком Ойрою. Але поведінка собаки дещо насторожує дівчинку: той спочатку грається, веселиться, а потім несподівано для неї кудись зникає. «Де Ойра?», – цікавиться маленька Орися. Аби дати відповідь на це запитання, авторка вдається до аналогій людського і тваринного світу. Або ж просто констатує той факт, що всім живим істотам потрібно побути на самоті, із самим собою аби душевно збагатитися. Таким чином письменниця

розкриває мотив «самособоюнаповнення», і врешті стає зрозуміло чому навіть Ойрі потрібен час для себе.

Доволі цікаве визначення «самособоюнаповнення» подає критик Ольга Купріян: *«Це коли ти сам чи сама наповнюєшся собою, а відтак можеш ділитися цією повною з близькими чи родичами. Основний момент – наповнитися»* [2].

У книзі ми відчуваємо наче «подвійне дно»: діти побачать там історію цуценяти, яке кудись зникає; дорослі – «виправдання» для своєї чашки кави з молоком, випитої наодинці з книжкою чи без: *«Я ніби доглядаю за садочком усередині себе... Щоб він не в'янув і красиво цвів. І щоб були квіти, ягоди та фрукти для дороги мені людей»* [4].

Бути наодинці не означає бути самотнім. Найрідніші люди завжди поруч, коли вони так необхідні. *«Де Ойра»* – це книжка про любов, особисту і вселенську, про дружбу та про «самособоюнаповнення» [6].

Для авторки досвід «самособоюнаповнення» був пов'язаний із розумінням важливості відновлення матерів після клопотів із дитиною ускладнених не надто прихильними умовами нашого сучасного соціуму. Вірджинія Вульф у своєму есеї «Власний простір» пише про те, що кожна жінка повинна мати свою кімнату, в якій вона могла б писати, творити. Для матері Орисі таким власним простором є її «хатка» – зручне крісло, в якому вона поринає у світ літератури, пропускає його через себе і наповнюється. Так само і маленькій собачці потрібен власний світ, де вона може побути сам на сам.

Бути наодинці не означає бути самотнім. Найрідніші люди завжди поруч, коли вони так необхідні. *«Усі істоти часом хочуть побути наодинці. Так іноді мама усамітнюється у своєму старенькому кріслі. Часто – з книжкою... І лише тато може ніби випадково принести мамі кави з молоком»* [4]. Маленькій Орисі не зрозуміло, чому так відбувається. Невже оце краще сидіти і ні з ким не розмовляти. Мати намагається маленькій донечці пояснити чому відбувається саме так: *«Я ніби доглядаю за садочком усередині себе. Щоб він не в'янув і красиво цвів, і щоб були квіти, ягоди та фрукти для дорогих мені людей»* [4]. Із цих материних слів можна зрозуміти, що це дійсно корисно, а головне потрібно доглядати за свої «садочком».

Орися помічає, що після цього усамітнення мама ніби знову народжується: вона стає весела, продовжує знову посміхатися і виконувати всі свої турботи, *«...головне – що вона наповнена...»* [4]. Тому Орися з часом таки усвідомлює тимчасову відсутність Ойри: *«Просто як і всім їй треба час для наповнення себе після насиченого дня. Не так просто постійно із кимось ділитись собою»* [4].

Але якось, коли надворі була не зовсім хороша погода, Ойра знову зникла: *«Як же Ойра «наповнюється» там?»* [4] – розмірковує вона. Невже навіть в таку страшну погоду це можливо. Але маленька дівчинка зібравши всю свою відвагу, наслідуюється піти шукати її. Але Орису лякають страшні кущі, а можливо там ще й злодії. Та знайомі звуки сповістили, що то насправді була лише Ойра, котра щось рила й рила. Тому Орися вирішила не заважати їй в такій важливій справі: *«Ойра – маленький пес. Усередині неї може не вміститися власного садочка. От вона й ристься в нашому»* [4]. І тут вона помітила, що кущі знову ворухнуться, і раптом біля неї з'явилась Ойра з кісточкою. Вона ледве не вигукнула *«Мамо! Тато! Ойра теж уміє наповнюватися й ділитися собою»* [4], але подумала, що можливо собака не хоче аби про це дізнався ще хтось.

На останній сторінці книжки авторка дає пояснення тим дивним речам, котрі відбувалися з мамою та Орисею: *«Слово «самособоюнаповнення» вживав у листах та творах український поет Василь Стус, дідусь Орисі. Він вважав цей стан надзвичайно важливим і пояснив його зокрема у вірші «Мені зоря сіяла нині вранці». Отже, «самособоюнаповнення».*

Василь Стус – досить неординарна особистість. Зважаючи на той важкий шлях, котрий він пройшов впродовж життя, в його поетичному словнику серед специфічних новотворів домінують слова з початком «само»: «самопочезання», «самовтрата», «самовтеча», «самобіль», «саможаль», «самолють», а найбільше термінологічно вивершене – «самособоюнаповнення»:

*«Бо жити – то не є додання меж,
А навикання і самомогою-
Наповнення»*

«...те зовнішнє «додання меж», що їх по-життєвому називаємо перешкодами, опір злій силі, нехтування забобонами, осягнення ще вчора недоступного... – все це в поета супроводиться «самомогоюнаповненням», у ньому віддзеркалюється і набуває голосу» [1] – твердить науковець Михайлина Коцюбинська.

Таким чином людина створює той бар'єр, через який не пускає нікого до власного «я». Для такої людини як Василь Стус – це Поезія. Саме в ній він черпав свої життєві сили, аби й надалі протистояти всім життєвим труднощам. Поет часто згадує про цей мотив у багатьох своїх поезіях «Зимових дерев», «Веселого цвинтаря». У його авторських монологів постійно зринають запитання: «як бути? Як знебути? «як жити?». *«Прагнути цілісності, самототожності, прискіпливо відшукує в собі «тріщинки», що можуть призвести до роздвоєння... усвідомлює, що така роздвоєність*

практично неминуча в тому реальному світі...Сприймає це не упокорено, болісно, як трагедію...» [1].

Отже, Таня Стус у дитячій книзі «Де Ойра?» осмислює Стусів мотив «самособоюнаповнення» в категоріях відчуження і бажання побути наодинці, аби усвідомити власні мрії, переживання, вкотре розцвісти, тобто радіти життю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коцюбинська М. Поетове «самособоюнаповнення» (Із роздумів над поезією і листами Василя Стуса). *Сучасність*. 1995. № 6.
2. Купріян О. Кав-кава для мамі... Рецензія на книгу Т. Стус «Де Ойра?». URL: <http://www.barabooka.com.ua/kav-kava-dlya-mami/> (дата звернення: 20.03.2018).
3. Содомора Х. Ойра, яка теж потребує часу для «самособоюнаповнення». Рецензія на книгу «Де Ойра?» Т. Стус. URL: <http://www.chytomo.com/issued/ojra-yaka-tezh-potrebuje-chasu-dlya-samosoboynapovneniya> (дата звернення: 20.03.2018).
4. Стус Т. Де Ойра? Харків : Віват, 2017. 32 с., іл. (серія «Маленьке диво»).
5. Стус Т. для #ПроЧитання: «Не читайте макулатури. Потім так шкода витраченого часу». Інтерв'ю з Савенко К. URL: <http://blog.yakaboo.ua/ru/tetyana-stus-prochytannya/9> (дата звернення: 20.03.2018).
6. Швагер С. «Де Ойра?»: мистецтво «самособоюнаповнення». Рецензія на книгу на книгу «Де Ойра?» Т. Стус. URL: <https://bokmal.com.ua/books/de-ojra-stus/> (дата звернення: 22.03.2018).

Жилін М. В.

(м. Вінниця)

РЕЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ СТУСА В ПОЛЬЩІ (початковий етап)

Входження постаті Василя Стуса до польського культурного дискурсу відбулося в травні 1984 року. Саме в цей час на шпальтах часопису *Łącznik polsko-ukraiński* було опубліковано переклад уривку з 12-го запису «З таборового зошити», написаного двома роками раніше. Тут Стус лаконічно, але емоційно констатує успіх профспілкового руху «Солідарності», що завдяки своїй спрямованості на елементарні потреби робітників охопив широкі верстви польського народу та перетворився на рух політичний. Діяльність лідерів польської опозиції В. Стус ставить у приклад українським елітам. Пієтет, з яким український в'язень сумління говорить про польських антисоветчиків, попри те, що ці оцінки були за великим рахунком